

Олжас Сүлейменов

ҚЫШ КІТАП

ОЛЖАС СҮЛЕЙМЕНОВ

ҚЫШ КІТАП

Бірінші қылмыс

Ақша қарда

қорғансыз-ақ бол адам!

Зәйтүн өскен жасыл тоғай – дара бақ.
Дара бақты әдемі ару аралап,
Отырды да көлеңкеде
Жеңімен
Сүртті бетін,
Көз жасы еді ол,
Қарама.

I

...Қола дәуір әңгімесі баяғы:
Нағыз былшыл, жоқ басы мен аяғы.
Перс деген құлы болды Шамхаттың –
Ол – храмның жезөкше бір саяғы.

Танаиса даласынан ілкіде
Ызғарлы жел соқты-дағы бір кілең,
Іштөренің храмына лап қойды
Жауынгерлер қолаңсасы мұңкіген.

Тиді әйелге қойға тиген бөрідей,
Дал-дұл болды талшыбықтай біреуін
Ұстап еді,
Екен жаны сірідей.

Қашырамын деп келсе де құтыңды,
Бүтін сақтап қалды ару бүтінді.
Іздемей-ақ өткел тапқан адамға ол
Асыл тас пен алтын беріп құтылды.

II

Парсы қайтті?
Шыдау бұған оңай ма?
Арашаға жүгірмеді алайда.
Дулатқа да көтермеді қылышын,
Ол асықты киелі көк тоғайға.

Одан мұндай әрекетті кім күтті.
Тас түбінен өзіне көр үңгіпті.
Содан кейін
Көне қола қанжарын
Қабырғаның арасына сүңгітті.
Шамхат болса соның бәрін көріпті.
Сүйретіліп жетіпті де
Өлікті –
Сүйіктісін
Жерлепті өзі,
Мықты ғой
Ассирия арулары көрікті!

III

Ішбақамыз тірі жан жоқ қасында
Сол аруды байқап қалды расында.
Отыр екен дефненің түбінде ол,
Гүл жамылған жас қабірдің басында.

«Жанға тиме жанындағы өліктің»
Депті скифтер

Және тимей келіпті.
Көрмей оны қалмады хан,
Көрген соң
Кете алмады,
Одан бетер желікті.

IV

Көз жұмулы,
Иығында тау қайғы,
Желкесінде қою шашы аунайды.
Сол күйінде тән құдайы,
Яки
Тәңірия Іштөреден аумайды.

Ассирия. Тапа-тал түс. Ойлы аспан.
Бал арасы гүлге қонып жайғасқан.
Скифтердің табанының астында
Үнсіз-түнсіз тоқ қалалар май басқан.

Қырғыннан соң әлем іштей күрсініп,
Дем алғандай қып етпестен тұр сұлық.
Құмарлықтың арғымағы арындап,
Солқылдайды шеке тамыр – тіршілік.

Гүл құмартқан бал арадай сабылып,
Ұмтылды хан,
Ұмтылды хан қағынып.
Бал араның көлеңкесін сезгеннен
Түнерді де
Қалды әлгі гүл жабылып.

Бал арасы туралы елік сөйлейді

Жел жұлқылап жауқазынның желегін,
Бір қышқылтым жұпар сезіп келемін.

Есі кетіп ұмтылғанда
Теңселді
Астында гүл түк-түк болған дененің.

Тыныштыққа қойны толы бақтардың,
Зыңылдайды жез сауыты көкнәрдің.
Ызыңдайды бал арасы
Нәр берген
Қызғалдақтың көп күнәсін жоқтар кім?!

О, Ішбақа,
Қайнар сезім қазаны.
Оған сенбе,
Араға сен жазалы.
Жаныңды сол шаққан кезде
Баяғы
Уға айналар бал сезімнің азабы.

V

Шамхат шерлі шайқалғандай тұнығы.
Сүймегенмен күйдіреді бұл үміт:
«Мүмкін маған көзі түсер
Сол сәтте
Ғашық болар,
Өліп-өшер,
Соны күт!»

Дарақылық.
Керегі жоқ құмартып.
Бар пәлеміз көрінеді мұнартып.
Байқасын деп тілей көрме,
Қайтесің –
Көргенінен көрмегені көп артық.

VI

Гүл мен тәнқұмарлықтың көк шыбыны

арасындағы әңгіме

– Ұятсыз бал сұрамайды жасыңды,
Ә дегеннен айналдырар басыңды.
Ал мен гүлмін
Нұр сәуледен жаралған,
Демек күннен алған бүкіл асылды.

Мен шырынмын,
Мендегінің бәрі өзге.
Бал боп әлі құйылмаған кәрезге.
Бал ғажап қой
Қиып түсер қылыштай,
Кейде бірақ ұқсайды ол мерезге.

Иә, гүлмін.
Қауіпті жер бұл ара.
Маған қонған ажал табар шінара.
Батсын шыбын құмарлықтың балына,
Шыбын емес,
Келмек маған ұлы Ара.

Шалғындағы жапырақ пен шөп егіз.
Осыларды тіліменен ала өгіз
Балшарапқа су қосқандай
Қосып жеп,
Гүлге жақын келіп қалды,
Елеңіз.
...Ал шыбынның не дегені беймәлім!

VII

– Бір өзіңді, – деді хан бір ойқастап, –
Аяқтарды тіреп қойып қой тасқа,
Көрсек дейміз,
Сыңғырласын жер-төсек

Сияқты бір сынған шыны айқаста.

Елік енді Ассирия бұқасы, яки Іштөре тәңірияның ашынасы туралы айтады

Мен өзіңнен көз ала алмай қалдым да,
Бәрін ұмытып қипақтадым алдыңда.
Мені әкелген құштарлықтың бұқасы,
Неге бізге аунамасқа шалғында?!

Жыр моншағы от құшағын жая ма,
Құмарлықтан бас тарта алман саяда.
Сыңғырлайды ұйқастардың шашбауы,
Бізге неге жолықпасқа маяда.

Құштарлықтың бұқасы ғой
Есіме
Сені салған,
Бақтағы гүл – несібе,
Майлы сүтін аямайды кокостар,
Жолай алар емеспін мен төсіңе.

VIII

Шамхат кетті ұятына сүйеніп,
Екі көзі – сырдың екі тиегі:
Жанып тұрған екі үлкен шар,
Кірпіктер –
Соны құшқан қоңыздардай киелі.

Қара жерге тиер-тимес өкшесі!
(Басқалар да солай басып өтсеші!)
Бұлт-бұлт етіп
Бір-екі пұт алтындай
Көздің құртын оятады бөксесі.

Отқа сенген кездерде бір қысталаң,
Бейшара құл,
Есекпен бір қыстаған
Терлегенде
Ыстық суға жуғандай
Бұрымдарды уыстап бір ұстаған.

Жатқан кезде сипап оның сауырын
Өңешіне көз жүгіртіп,
Бауырым,
Қараңғыда көре білген
Арудың
Қуанышты бүлкілдеген бауырын,

Ажал оғы қадалғанда төсіне
Үн шығармай –
Төзім емей осы не?! –
Қайтарғыш ер,
Тойтарғыш қыз –
Тайпасын
Түгелімен түсірген тез есіне

Қаһарман құл,
Білем саған жақпасын:
«Келгенде олар кекжеңдетіп ат басын,
Ару ерді қоздырып бір
Нәпсінің
Айқара ашып тастағанын қақпасын».

Бұл Ішбақа бір саспаған майданда
Ерді аруға,
Моп-момақан қойдан да.
Бір аттаған екі аттайды, әрине,
Тоқта, батыр,
Тоқта, батыр, ойлан да!

Жоқ, болмады.
Үшінші рет аттады.
Төртінші рет,
Бесінші рет...
Қап! Тағы!

Сегізінші қадамын ел айтады
Ең бірінші қадамы деп бақтағы.

Митындаған есекке көз салдың ба?
Салған жоқсың,
Салған болсаң, қал мұнда.
Тұрады ылғи арындаған арғымақ
Жалынды ердің жанарының алдында.

Бұйрық беріп арғымаққа тақыммен,
Құйғытқанға не жетеді!!!
Қатынмен...
Бұл өмірде асқан сұмдық жоқ енді
Мына жайтқа куә болған сәтіңнен!

Келеді ол аттай тұсау салынған.
Қорамсағы,
Дулығасы алынған
Өзіне-өзі разы емес,
Қасқырдай
Қошқардан бір тұсақ сұрап жалынған.

Барады ару айы туған оңынан
Жұпар шашып бұрымынан,
Қолынан.
Сүмірейіп келеді еріп батырың
Сайгүліксіз
Жезөкшенің соңынан...

Айыптау

Найзаға шаншып жоғары көтергенде арғы атамыз Кене-Сарының айқайлап айтқаны:

«Ішқозылар, еңселі де иықты,
Мен олардан найза бойы биікпін!
Жүрмеңіздер жауға тұқым қалдырып,
Өз ұрпағың кетер онда қаңғырып!»

Хан қыздарын қызықтаса ол аймалап,
Батыр скиф қаптар еді айнала!
Ол өзі де біраз тірі жүрер-ді,
Қаһарлы да, қайратты да, жігерлі,
Мұндай сөзге елтімеді ол бірақ,
Өлген артық жүргеннен де болбырап!
Шамырқанып, ұстарасын үшкіріп,
Тастады тез өзін өзі піштіріп!
Қалды сақтап ол осылай тайпасын,
Ал сен, ханым, басқа әңгіме айтасың!
Сен дайынсың абыройыңды ашуға,
Тірлік үшін ұрығыңды шашуға!

Екінші қылмыс

Ақша қарда қорғансыз-ақ

бол адам!

I

Сөйтіп Ішкүз тайпасының көсемі
Ер боп шықпай,
Ез боп шықты деседі.
Шамхат бұрын
Пұтханада болыпты
Абыздардың тулағы мен төсегі.

Қиқулатып келгенше ерлер көптеген
Ол Шамхаттың құшағы аз-ау өтпеген.
Қара сақал,
Бурыл сақал,
Ақ сақал –
Бір бура жоқ оған, сірә, шөкпеген.

Енді шулап ер Дулаттың құлағы,
Сыртынан жұрт әбден мазақ қылады.
Дүниенің бар керуені жүк артқан

Шамхаттың кеп ауласына құлады.

Ашық кезде Ассирия аспаны
Дулат өзі ойдан жүдей бастады.
Қолға түскен Эллин мен Чин байлығын
Шамхатқа әкеп үйіп-төгіп тастады.

Қарап тұрсаң,
Бұл байлықта жоқ есеп.
Сол байлыққа Іштөрені бөлесе,
Нағыз сұлу
Құштарлықтың Құдайы
Разы боп қалар еді он есе.

Оған берген сыйлық зая кетпейді.
Кеуде қандай,
Тақым қандай!
Кеппейді!
Қосар болсаң алпыс ару бөксесін
Оның жалғыз бөксесіне жетпейді!
Ішбақаңыз қалай танған есінен?!
Күйінесің оған, ақын, несіне!
Шамхат анау үлестірген байлықты
Алба-жұлба қайыршылар көшіне.

Қарашы сол шашып жатқан затына,
Бәрі лайық асыл тастар атына:
Ыдыс-аяқ,
Айна,
Шамдан,
Иіс су
Бүрке-тұғын қолтығына,
Шатына!

Не маңызды: аса қымбат мүлік пе?
Тобыр ма әлде мәз болған сол бүлікке?
Соның бәрін суреттеп жатам деп,
Әлдекімнің күлкісіне ілікпе!

Одан да сен қаламыңды тасқа шап,
Ақын ойын баяндап бір басқаша:

Аса сирек оқиғалар сен жазған
Ұмытылмайтын болсын әсте ешқашан!

Ұнаған хан ұрпағына келешек
Айтар едім бақытты деп он есе.
Өз сөзімен жеткізсін жұрт басқаға
Менің жырым көкке лайық,
Елесе.

Жат тағдырды
Дүрілдеген кезінде
Түсініп бір,
Сынға түсші өзің де!
Менің әлім келер емес,
Оқырман,
Алып қашқан мынау асау сезімге.

II

Ұлы нәрсе айту үшін
Алдымен
Арамшөпті тазалап ал шалғымен.
Қалайсың сен жазушымен ішмерез?
Оны бүгу –
Шын ұят деп қалдым мен.

Ондайларға еліктеме отырып.
Ішбақаның бар бағасын кетіріп,
Қызыл сөздің киіндіріп ескісін
Алтын үшін
Соғады олар өтірік.

Жетті ғасыр жазуы бар тас артып.
Қосу керек соларды енді жасартып.
Сол жазуды бұзғандардың
Еркекке
Артын тосқан бозбаладан несі артық?!

Тап осындай
Көтен ақын өткен жол.
Ішбақаның ырысын да төккен сол.
Ештеңе емес қол сұққаны байлыққа,
Әсемдіктің түбіне де жеткен сол.

– Оңбаған ит!

... ..

– Міне, осындай жауызың
Шын ақынға үргізбе, оны, нағыз ұл!
«Шошқа!» дер ем мен оларға баттитып,
Бармайды оған сөз сыйлайтын ауызым.

III

Хан өзінің түсіп алды соңына.
Ызаменен
Дегендей бір «Соны ма!»
Жоғалтып ап тапты өзін
Базардан
Кірген кезде
Қара халық тобына.

Өзінді өзін көргің келмеу бір басқа
Қинай берді ол шыбын жанын құр босқа.
Жолықты оған мысырлықтар,
Иудейлер,
Эллиндіктер тұла бойын жүн басқан.

Өзіне-өзі солар болып үңілді.
Және олардың жанарына жүгінді.
Ұйқы қалды.
Күлкі қалды жайына,
Істеместі істеп жаннан түңілді.

Ойлар. Ойлар ойнақ салып басында,
Мазаны алды,
Ағартты әбден шашын да.
Ол ойларын әлдиледі,

Ал олар
Шекесіне тас боп ұрды, расында.

Ойлар, солай кеткен әбден тайраңдап
Бірі өксіп,
Бірі сөзге қайран ғап,
Жай күндері көмей жыртып біреуі,
Ал біреуі түнеп жүрді мейрамда.

Бірі тесіп,
Тас төбеден бұрғылап.
Алтын таспен маңдайынан ұрғылап,
Тауып кел деп,
Жіберді ол Дулатты
Даналық деп аталатын бір бұлақ.

IV

Арем. Базар.
Күн балқытқан қой тасты.
Бір-екі ми
Айқасудай айқасты.
Бірі үндіс А-брахм сидиған
Жас болса да
Ағартпаған жай басты.

Баз кешкенде
Тереңдеп ой өрісі
Әжімденіп кете-тұғын терісі.
Аппақ бордай ағарып ол
Тазарып,
Жоғалатын пенделіктің перісі.

Ойын сүзіп парасаты елекпен,
Ақыл атты қияметтен ол өткен.
Ол толғанса,
Базар үнсіз тынатын,
Ақиқатты сезінгендей кенеттен.

Брахм-А.
Ол иудей болатын.
Базарменен шығарған-ды ол атын.
Ас ішпейтін
Оның қунақ тұлғасы
Құдай жайлы ойдан азық алатын.

Қажытқандай оны ұйқысыз талай түн.
Ол адамға мұңая бір қарайтын.
Өзіне-өзі үңілгенді ұнатпай,
Елсіз шөлге безгенінді қалайтын.

Қалайтын ол қиындықпен озғанды.
Хайуандармен араласып тозғанды.
Сөйтіп қана азық тауып,
Тер төгіп,
Ұнататын шөлде құдық қазғанды.

Талма түсте төбесінен күн өткен
Пұл етпестің барлығын ол пұл еткен.
Соған қарап
Бүкіл базар тынатын
Ақиқатты сезінгендей кенеттен.

V

Келді Дулат дедектетіп екеуін.
Біліп қойсын ханның қандай екенін.
Мелшиді олар
Құйып берген шараптың
Өзіне де жақындамай екі елі.

Ал қызыл шай кеселерге құюлы.
Бесті қымыз зіркілдетер миыңды.
Неше түрлі жайпақ табақ,
Қыш табақ
Құрма менен баданыңа үюлі.

Өмірші отыр саясында қалқаның,
Төрт бұрышты көлеңкеде жел қағып.
Бейшаралар күн астында тізерлеп
Әлі де тұр,
Көресің бе жалтағын.

– Данышпандар,
Ой кернеген кеудесін,
Жұбатындар жердің мендей пендесін.
Таңның қызыл шапағындай
Түнекке
Түсіріңдер парасаттың сәулесін.

Барады өтіп мына тірлік күйігі.
Айтыңдаршы,
Неде өмірдің түйіні?!
Сендерсіңдер – абыздары базардың
Ақыл-ойдың шыққан нағыз биігі.

Бұрын тегін тыңдаушы едім ақынды.
Енді ақшама сатып алам ақылды.
Дастарқанға отырғызып сыйлаймын
Менен кеңес аямайтын жақынды.

Қанатты сөз жарып шыққан қауызды
Самғасын бір аспанында ауыздың.
Қолымдағы мынау алмас халуа
Алақанға бал шырынын тамызды.

Хан сарайда болған кезде той тағы,
Қандай адам асыл өлең айтады.
Сол адамың алтын асап кәдімгі,
Аузы толған алтынменен қайтады.

Ыдыстағы мынау бадам,
Құрманы
Жеміс деме,
Бар басқаша бір мәні.
Қарай-тұғын болсаңыздар дұрыстап,
Нағыз алтын дастарқанда тұрғаны.

Ал палауда,
Адам болса қабылдар,
Алмас та бар,
Инжу де бар,
Лағыл бар.
Ал кәнекей терең ойға қол салып,
Бір алтын сөз,
Бір асыл сөз табындар!

VI

Бұл әңгіме неге барып саяды
Хан көрсетті тақырыбын баяғы.
Қымыз ішіп,
Күңкілдесіп өзара
Күзетшілер суға малды аяғын.

Үндіс кетті ұзақ ойға беріліп.
Түк байқамай,
Күбірлейді еріні.
Бұтына оның илеу салып құмырсқа,
Тұла бойын шөп басқандай көрінді.

Айналасы – куәгері,
Айғағы.
Бірте-бірте әулиеге айналып,
Оның анау олпы-солпы денесі
Көңілінің кіршіксіз бір қаймағы.

Азаптады күзетшіні шетінен
Алдаспанмен ет кескендей етінен.
Қатып қалды қымызы жоқ кеселер
Қарай алмай адамдықтың бетіне.

А-брахм солай терең бойлады.
Өмір атты бір опасыз тойдағы
Ол адамның нәпсісі мен

Өзінің
Қанағатсыз құлқынын да ойлады.

Ол өкінді
Көмейінің күңгірлеп
Айнала алмай қалғанына үңгірге.
Тақуалық тірлігімен
Аузына
Толатындай дәм салмапты ол бір де.

Ауыз қайтсін
Оған түк те бермесе,
Үзім наннан басқа түк те көрмесе.
Сыймайды енді сәбидің де саусағы.
Сәби саусақ,
Алмас түгіл бір кесек.

О аш ауыз, ұя салған өрмекші.
Өрмекшінің өзі аштан өлмекші.
Ал иудей пайғамбардың ауызы
Не салсаң да бәрін жалмап бермекші.

Сол иудей термен жуып маңдайын,
Жалап қойды құрғап кеткен таңдайын.
Осы кезде брахм-А, апыр-ай,
Кешті бастан дейсің ойдың қандайын:

«Құдай әбден сенген қуат-күшіне
Әділетсіз үлкенге де,
Кішіге.
Сығырайған көздің өзі сыйғызар
Дәу үндісті,
Нар түйені ішіне.

Құлақтың да көрген жоқпын тарлығын.
Елдің зарын,
Әміршінің жарлығын,
Су сылдырын,
Жапырақтың сыбдырын,
Шылпылды да –
Сыйғызады барлығын.

О, Жасаған!
Құлақ пенен көзіңді
Өзің ал да,
Тыңдашы бір сөзімді.
Айдаһардың,
Арыстанның аузы емес,
Басқа ауыз бер
Жұтатындай өзіңді!

Сөйтер болсаң,
Шыққан күннің шақшиып
Астында мен тұрмас едім қақшиып.
Шақырмас-ты
Дәммен сауда жасайтын
Саудагерді
Шөлдің селдір ақ шиі.

Қорқыта алмас бала саны
Жан саны.
Скиф,
Үндіс...
Барлығын да қарсы алып
Отырар ем суға малып аяқты,
Мылжыңынды тыңдап сенің тамсанып.

О, Жасаған!
Қаққан қанат көмейде
Ілінді кеп күрек тіске кенейдей.
Хан құлағын қаншалықты түргенмен,
Үн шықпады,
Бір ауыз сөз демей ме?!

– Дулат, – деді тұғырынан хан тұрып, –
Көзін,
Миын,
Құлақтарын ыәм түрік
Тойдыр алтын сыңғырына,
Данышпан –
Бермес асыл –
Жүрген ұры қаңғырып.

Қалың ойға батыңыздар!..
Кемеңгер жайында бар мынандай бір өлеңдер:
Тиімді емес ақындар мен абызға
Сөздер үлкен,
Көмейім тар,
Ауызға
Сыймайды олар,
Керісінше болса егер
Ол, әрине, тиімдірек жауызға!

VII

Бір үнсіздік айналасын қоршаған
Қорқытады,
Хан кәдімгі шаршаған.
Ол Дулатты тыңдағысы келмейді,
Басқасы да Дулатпенен бір шама.

Күзетшілер батырындай ертектің
Ән салады,
Дауыстары бір текті:
Сескенбеңдер билігінен дананың,
Сескеніңдер билігінен еркектің.

Соғыс салған тыртықтары таспаша
Әжімнен ер қорықпайды ешқашан.
Бізді әйелдер сүйген жоқ қой
Қыртыссыз
Маңдай үшін.
Сүйді, сірә басқаша.

Көресің бе толқыған шаш,
Жалымды.
Жез дулығам күн нұрына шағылды.
Ажарыма түссе содан көлеңке,
Болат найзам түршіктірер жаныңды.

Әтектердей

Сақал-мұртсыз –
Көсеміз.
Құмарлыққа толы сезім-кесеміз.
Біз тағдырдан,
Ару бізден қашқанмен
Әйелдерде кеткен жоқ-ау есеміз.

Нұр мен түнек шағылысқан
Бұ заман
Біз мығымбыз,
Біз әділміз,
Біз аман.
Даналықтың үнсіздігі ортаға ап,
Қорқытады оны мына ұзақ ән.

VIII

Мінген атын желіктіріп ұрғанша...
Қызылбастар көшесінде тұрған шал
Күн көрем деп құдық қазды бағында,
Сол құдықта жатыр екен сыр қанша!

Осы қартқа келді де хан,
Қысқасы,
Былай деді,
Мынау соның нұсқасы:
– О, қызылбас,
Қарт болсаң да
Махаббат
Мәселесін көп білесің,
Ұстасың.

Құпиясын қызықтыру,
Арбаудың
Айтып берші,
Емі бар ма арнаулы.
Жомарттығым сілкіндірер жер бетін,
Бәрін берем,
Білсең молдан қармауды.

...Қызылбастың ұстап жүрген құяңы,
Бас иді де
(Аз ба аурудың зияны?!)
Мелшиді де қалды еңкейген күйінде,
Әлі де тұр
Қимылдамай тұяғы.

Пәс жазушы былай деген бұл жайлы:
Мен түсіндім ақиқатты,
Хал-жайды.
Былай демек болса керек қызылбас
«Шира, ханым,
Ұқпайсың ба аужайды?!

Тек жалынсаң,
Жалбарынсаң ұтасың.
Түсер қолға сонда жартың,
Тұтасың.
Мәнсіз, бірақ әдемі сөз,
Арудың
Қалай-солай сыпырады лыпасын.

Арыстанның ұрғашысын
Бір күні
Түсіреді сондай сөзбен жыр ғылып.
Бір еңкейсең,
Бүкір бола қалмайсың.
... ..
Отыр екен Дулат қандай сыр бүгіп?!»

Үшінші қылмыс

Өлген соң да өз елі

Қалай өмір сүретінін сезеді

«Мойымасын құрыш жаны достардың.
Қылышына қылыш жаны қастардың!
Көленкеден жақсы шатыр болмаған.
Ауыздағы қызыл тілім – оңбаған.
О, Тәңірім, жұлып ал да
Құлақ бер!
Ал сотқар тіл –
Керек емес ол маған.

Найзаларға найзалар кеп тоғысты.
Қылыштарға қылыштар кеп болысты.
Арғымақтар билеп берді,
Айқай-шу
Алағызба мейрамында соғыстың.

Түтіндегі қара түннің желегі
Аяғыңа оратыла береді.
Мойымасын құрыш жаны достардың,
Қылышына қылыш жаны қастардың!
Ішбақа хан, қай жақ саған керегі?»

Кеудесінен кері теуіп санасы,
Желкесінен жел итерді таласып.
«Бәрі есімде...» дей береді,
Дегізген
Желкесінен итерген жел шамасы.

«Қандай қорлық ерлік үшін туғанға
Кісен салып,
Құлдыққа оны қуғанда» –
Дауыл өшті,
Әлеміне арудың
Кіре бере
Душар болды ол думанға.

Думен емес, ағат айттым, той да емес.
Көрінбейді қанжарласар онда егес.
Онда қадақ қағыстырмас, яки
Қызыл күрең шарапқа да шөлдемес.

Шаттықта жоқ түсе-тұғын араша.
Кінәлі жоқ,
Мастар да жоқ –
Тамаша!
Тост айтушы көрінбейді,
Жалғыз-ақ
Аппақ болып ару жатыр оңаша.

II

Жатқан ару түкпірінде бөлменің,
Алагеуім.
Байқалмайды келгенің.
Өрмекшінің торын іздеп бір шыбын,
Өзі тілеп жүр өзіне өлгенін.

Сәуле тілі саңылаудан сұғына
Қадалыпты қос балтырдың жығына.
Кез келген жан ойлар еді
Сол тән деп
Көк аспанға шашып жатқан шұғыла.

Мынау ыстық сүйегіңнен өткендей.
Мандай тері суығанда,
Кепкенде
Екі көзі
Болды
Нұрға малынған
Ақ жамбыны – аппақ тәнді өпкендей.

Екі өкпесін қолына алып жеткенде
Шыдай алмай іштен шыққан от демге
Сиқыр сөзбен қалың елді көтерген
Былай деді.
...Дей алатын жоқ пенде.

III

Көзбен емес,
Тәніменен қарар ма!
Айналған ет сүт кернеген анарға.
Аралықты көзімен ер жалайды.
Жалар еңіз,
Ондай жағдай болар ма!

Өзін-өзі тұншықтырып
Қысылды.
Машық керек ұстау үшін құсыңды.
Құлақ шелін үзіп алма аңша ұлып,
Ызыңмен-ақ тындырарсың ісінді.

Сонда ғана ол тәтті ұйқысын бөлмейді.
Ептеп басып тіптен жақын кел мейлі.
Сонда ғана дірілдеген денесі
Жанарыңды ләззатпен емдейді.

Ол көмейін
Оймен тербеп алдайды.
Тісін қайрап,
Аузын жаба алмайды.
– Ердің ісін маған тапсыр,
О, Шамхат!
Бір еңкейген
Бүкір бола қалмайды.

IV

Осы сөзден
Басқан тас та еңсені
Оянар-ды,
Оянбаса теңселіп
Кетер еді,
Сөз теріні сыпырды,
Сезді сұлу содан сөздің семсерін.

Зат, символды тұтастырды

Сол тұста
Рух түсте ажырайды болмыстан.
Күн шықпады,
Дәні шықты бадамның
Санасында қалқып шыққан лотостан.
Кітапкердің қаламы өткір қару-ды.
Содан тасқа таңба түсті арынды.
Ұшып кетті көлеңкесі ұйқының,
Із қалдырмай денесіне арудың.

– Су әперші! – деген кезде ес кетті.
Созғандай боп жаңа жонған ескекті,
Көздің жауын ала-тұғын білекпен
Көрсетті ол сусын толы кеспекті.

Сөйтті де ол көтерілді керіле.
Ол ожаумен су әперді періге.
Суға келген ақ маралға
Ішіп-жеп
Арғы беттен қарап тұрды бөрілер.

Ішіп болып,
Сәл қысылып қымтанды,
– Тура айтайын,
Қойып былай бұлтаңды.
Келешегін кешірмейді
Бүгінім
Қалауынша өткізбесе бұл таңды.

Туғаннан-ақ біз сияқты қасқалар
Жылап-сықтап,
Көздерінен жас тамар.
Мен басқаның ләззатына туғанмын,
Не істемекпін
Болмаса сол басқалар?!

Мен бір сәттік,
Сен шексізсің,
Сәндісің.
Шумерлердің кітабындай мәңгісің.
Неге керек сен сияқты алыпқа
Мен сияқты тышқанменен аңдысып?!

Маған ауыр
От сезімнің қарыған
Білімдіге ілтифат та дарыған.
Сауаттыға ғасыр сыйлап әр сөзің,
Надандарды
Айырады барынан.

Кебенекпен бүркеп тұрсың тарыңды.
Көк найзаң бар
Талдыратын қарыңды.
Сенсең егер
Абыройым жабатын
Менің лыпам –
Алақаны арымның.

Сен мықтысың
Арқасында қарудың.
Бүкіл әлем
Егіндей бір орулы:
Табаныңда жатты сенің,
Ендеше
Қызығын көр кез келген бір арудың.

Қаруыңның беті сондай қарқынды.
Тау боп баспа індей шама-шарқымды.
Маған титтей мұрсат берші сүйеге
Мезгілінен бұрын өлген марқұмды.

Сенің үшін
Рақаттың төсегі
Болу – арман,
Сорым бірақ бес елі.
Бұза алмаймын
Менің Шамаш Құдайға
Беріп қойған ант-сертімді кешегі!

Сен кәрісің, – деді Шамхат, –
Сен осы
Тәңіріңе –
Найзағайға сенесің.
Быт-шыт қылса соның бәрін –
Жөн басқа,
Ұятсыздың қарай гөр сен дәмесін!

Сонда ғана
Жалаңаш төс,
Зат асыл...
Арманыңды аймалап бір жатасың.
Шамашқа сен,
Сенсең егер Шамашқа,
Бәрін берем,
Рақатқа батасың!

Құштарлықтың сыбызғысын
Бармағым
Басып,
Саған Іштар сөзін арнадым.
Әр сәт сайын өліп, қайта тіріліп,
Шамашқа сен –
Осы менің арманым.

Бәрін жеңжің,
Күнді жеңу қиын ба!
Кәне! Кәне!
Құдіретке сиын да...
Тыныштығың қасқырдан да қатерлі.
Кәне! Кәне!
Қандай ой бар миыңда?!

Төбемізде киіздей бұлт көлемді.
Найзағаймен өрнектейді төбемді.
Тәңірінің беті күйіп жатқандай,
Жанып барам,
Қорға мені,
Бол енді!

VI

«О, Ішбақа,
Ақыл толы шақшаңа
Үңілші бір, – деді Тәңір, –
Соншама.
Құдайыңнан қымбат боп па сол жәлап!
Маған алмай,
Сатып ал да ақшаға!

Мен өзіңді талай-талай сынағам.
Тұрғызғанмын
Кездерінде құлаған.
Есіңді жи, жауынгерім,
Қор болма.
Бұдан гөрі қымбатырақ сыбағаң!

Күпір болма!
Ұмытпа ұят,
Ар барын.
Атып ұр да бұл жәлапты сарқарын...
– Тәңір, құдай! О, Бауырым, көмектес!
– Шамхат, қаншық,
Өз еркіңмен бер бәрін! –

Зекіргенмен,
Айтқанменен жалынып,
Жатқан сөз жоқ құлағына шалынып, –
Деді тарих, – дін бұзады құштарлық
Тұр Шамаштың шапағына малынып.

Төгілдіріп уәде-серттің жемісін,
Қарайды ол бұтақ болып,
Сен үшін
Кімдер өзі биік қойған
Заттан да
Әлгі заттың белгісінің жеңісін.

Уәделердің белгісі ылғи самсаған.
Сол сенімді серттер талай қаусаған.

Тап осындай берген сұмдық уәдеден
Мен бақытты болдым деген кім саған?

Жек көрудің жұмағы деп – Азабын –
Махаббаттың берсе Шамхат тозағын,
Қай тақуа бұл сұмдықтан сытылып,
Жұқтырмаған масқаралық тозаңын!

VII

Ішбақа
Желдің де мен қайырамын қанатын,
Қызылбаспын десе егер жел бір атым.
Талқандаймын тас кітабын Тәңірдің
Ойы болса шын қызылбас болатын.

Қазір маған құдай емес –
Жаңа қайғы.
Тәңір деген – шірік түбір,
Жанбайды.
Керек десең,
Қызылбастың өзін де
Құдай үшін құрбандыққа шалмаймын.

Егер Шамаш
Берсе сені көндіріп,
Соны құдай тұтушының мен бірі.
Бірі оған,
Бірін саған
Тіземді
Бүгемін деп
Айта аламын сендіріп.

Түтіндетіп түрлі шөптің тамырын,
Құрбандыққа бір ақ түйе –
Әмірім.
Босағада қақ жарамын... қарынын,
Ақымақ болсам,
Не істей алмақ Тәңірің?!

Қою сүтке толтырайын тірінде
Тұрған анау емшегінді дірілдеп.
– Қарғыс атсын! – деп Тәңірі түкірді
Ақша бұлттың аржағынан гүрілдеп.

VIII

Құрбандыққа шалған аппақ түйенің
Аяғымен шұқып мүше,
Сүйегін,
Махаббаттың сарқытымен жымыып,
Кетті Шамхат
Тоғайына киелі.

Өкпе-наздың отын-шөбін арқалап
Ішбақа ерді
Түнеріңкі кәр-қабақ.
Кесірінен бір сайқалдың
Болды есек,
Қыран еді,
Сияқты енді жарғанат.

Малға шөккен қызылбаспен ездiгi
Егiз екен,
Шолақ па едi кездiгiң?!
Ассирия аруына жетедi
Құрма менен сарымсақтың бездiгi.

Бақша да бер,
Арық та бер,
Бер есек.
Бас игенің қорлық бірақ он есе.
Ұлтан қылу оған біздің даңқты,
Абыройды,
Керісінше немесе!

Ерлігіне лайық деп ел сеніп

Отырғанда,
Түсірдің сен еңсені.
Қатын сені аямады,
Мен қалай
Аяй алам,
Тарихшыңмын мен сенің!

— Сопы қызды түсінбейді.
Хал мықты —
Нәпсім менің титықтатты шамдықты.
Бүлдіршін боп үйге кірген
Шығарда
Кәрия боп,
Мойындайды шындықты.

Айғырлығым түптеріне жететін.
Тәлтіректеп,
Шатқаяқтап кететін.
Қай кезде де
Қайсысы да осылай
Бауырымнан есеңгіреп өтетін.

Дулат,
Бауыр,
Түздің көкжал өрені
Мысырлықты қойдай айдап келеді.
Жүзін таңдап,
Жүздеп кейін қайырам,
Қайсысы оның бүгін маған керегі?!

Білесің бе?
Айтшы кәне, қайсысы?
Тұратыны талшыбықтай майысып!
Осылай ма?
Дәл солай де!
Қашанда
Керек маған жататыны сайысып,

Тастай қылып бекітіңдер есікті,
Терезені,
Сәуле түсер тесікті!
Күннің көзін бүркеңіздер!

Тезірек!
Ымырт неге?
Іңір неге кешікті?!

Тірі пенде –
Мұның өзі ерге сын –
Аруға еріп кеткенімді көрмесін!
Оған шамам келмегенмен,
Сендерге...
Ашулансам,
Құдай басқа бермесін!